

ПРОПОЗИЦІЇ
Міністерства оборони України
до проєкту Закону України

“Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо розширення та захисту прав військовослужбовців, посилення відповідальності командирів за явно злочинні накази, створення умов для соціальної реабілітації засуджених та ув’язнених”

Ініціатори законопроєкту: народні депутати України Скороход А.К., Яцик Ю.Г., Кузьмініч С.В., Соколов М.В., Бурміч А.П., Макаренко М.В.
Реєстраційний номер 11077 від 11 березня 2024 р.

До першого читання.

1. Законопроєкт Міністерством оборони України не підтримується.
2. За результатами опрацювання проєкту Закону України “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо розширення та захисту прав військовослужбовців, посилення відповідальності командирів за явно злочинні накази, створення умов для соціальної реабілітації засуджених та ув’язнених” (далі – проєкт закону) висловлюються наступні зауваження.

1. Щодо змін у статті 51 Кримінального кодексу України (далі – КК України) пунктом 2¹.

Зазначеною нормою пропонується доповнити перелік покарань новими видами такими, як пониження військовослужбовця в посаді, пониження військовослужбовця у військовому званні на один ступінь (стосовно осіб сержантського (старшинського) та офіцерського складу) та пониження військовослужбовця у військовому званні з переведенням на нижчу посаду (стосовно військовослужбовців сержантського (старшинського) складу).

Слід зазначити, що Дисциплінарним статутом Збройних Сил України (далі – Статут) передбачено дисциплінарні стягнення, які за своїм змістом є аналогічними покаранням передбачених проєктом закону. (пункти “д”, “е”, “є” статті 48 Статуту).

Згідно з приписами статті 45 Статуту у разі невиконання (неналежного виконання) військовослужбовцем своїх службових обов’язків порушення військовослужбовцем військової дисципліни або громадського порядку командир повинен нагадати йому про обов’язки служби, а за необхідності - накладати дисциплінарне стягнення. У разі вчинення кримінального правопорушення військовослужбовець притягається до кримінальної відповідальності. Кримінальним правопорушенням є передбачене КК України суспільно небезпечне винне діяння (дія або бездіяльність), вчинене суб’єктом кримінального правопорушення (стаття 11 КК України).

Таким чином, реалізація запропонованих положень проєкту закону призведе до однакових наслідків застосування, як кримінального покарання так

і дисциплінарного стягнення, за вчинення військовослужбовцем діянь (бездіяльності) різних за своєю соціальною природою, яка визначає тяжкість вчиненого, небезпечність способів вчинення, мотивів, мети та інші ознаки.

2. Щодо доповнення частини першої статті 75 КК України новим абзацом другим.

Запропонованим абзацом передбачається звільнення, за рішенням суду, засудженого від відбування покарання з випробуванням з метою проходження військової служби за призовом під час мобілізації на особливий період, за виключенням випадків вчинення злочинів передбачених окремими статтями КК України.

Такі зміни формально ототожнюють кримінальне покарання із виконанням конституційного обов'язку з захисту Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України, оскільки згідно з частиною другою статті 50 КК України покарання має на меті не тільки кару, а й виправлення засудженого. Особі, яка вчинила злочин, має бути призначене покарання, необхідне й достатнє для її виправлення та попередження нових злочинів.

Загальні засади призначення покарання наділяють суд правом вибору однієї з форм реалізації кримінальної відповідальності призначити покарання або звільнити від покарання чи від його відбування. Ця функція за своєю правовою природою є дискреційною, оскільки потребує урахування та оцінки конкретних обставин справи, ступеня тяжкості вчиненого злочину, особи винного, обставин, що впливають на покарання (*постанова Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду за справою № 235/689/20*).

Таким чином, запропоновані зміни нівелюють мету покарання, визначену законодавцем, при звільненні особи від відбування покарання з випробуванням.

3. Щодо змін до статті 407 КК України та статті 172¹¹ Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП).

В статті 407 КК України розробниками проекту закону пропонується змінити обов'язкову кваліфікаційну ознаку кримінального правопорушення, зокрема в частині тривалості самовільного залишення військової частини або місця служби військовослужбовцем, а також нез'явлення його вчасно на службу без поважних причин з трьох діб (*що передбачено діючою редакцією статті*) на п'ять діб.

Таким чином, проектом закону фактично пропонується декриміналізувати суспільно небезпечне діяння у вигляді самовільного залишення військової частини або місця служби військовослужбовцем, а також нез'явлення його вчасно на службу без поважних причин тривалістю до п'яти діб, що в умовах здійснення заходів відсічі збройної агресії російської федерації проти України вважається невинуватим.

4. Щодо змін до статей 426², 426³ КК України.

Проектом закону пропонується доповнити КК України зазначеними статтями та встановити кримінальну відповідальність за віддання явно злочинного наказу (розпорядження) та втрату командиром особового складу.

При цьому, аналогічний склад злочину передбачений наразі чинною статтею 426¹ КК “Перевищення військовою службовою особою влади чи службових повноважень”. Так, під перевищенням військовою службовою особою влади чи службових повноважень розуміють умисне вчинення дій, які явно виходять за межі наданих цій особі прав чи повноважень, крім передбачених частиною другою цієї статті (застосування нестатутних заходів впливу щодо підлеглого або перевищення дисциплінарної влади, якщо ці дії заподіяли істотну шкоду, а також застосування насильства щодо підлеглого), якщо ці дії заподіяли істотну шкоду. Тобто, у випадках, коли має місце злочинне перевищення військовою службовою особою влади чи службових повноважень шляхом віддання злочинного наказу або розпорядження, то ці дії, за наявності необхідних підстав, утворюють склад вказаного злочину.

Також, кримінально-правова оцінка дій особи, яка свідомо віддає явно злочинний наказ або розпорядження, залежить як від того, як сприймала такий наказ або розпорядження особа, що його виконала, так і від того, чи був виконаний цей наказ (розпорядження). Віддання явно злочинного наказу (розпорядження) ще не означає, що такий наказ (розпорядження) буде виконаний (виконане), адже особа, якій такий наказ (розпорядження) був адресований (адресоване), може відмовитися його виконувати (як повністю, так і частково).

Крім того, положеннями частини першої статті 1 Закону України “Про оборону” передбачено звільнення військового командування, військовослужбовців, які відповідно до своїх повноважень беруть участь в обороні України, від відповідальності, у тому числі кримінальної, за втрати особового складу, бойової техніки чи іншого військового майна під час відсічі збройної агресії проти України або ліквідації (нейтралізації) збройного конфлікту, виконання інших завдань з оборони України із застосуванням будь-яких видів зброї (озброєння), настання яких з урахуванням розумної обачності неможливо було передбачити при плануванні та виконанні таких дій (завдань) або які охоплюються виправданим ризиком, крім випадків порушення законів та звичаїв війни або застосування збройної сили, визначених міжнародними договорами, згода на обов’язковість яких надана Верховною Радою України;

Таким чином, питання кримінальної відповідальності за віддання явно злочинного наказу (розпорядження) та втрату командиром особового складу врегульовано положеннями законодавчих актів.

5. Щодо доповнення КК України статтею 426⁴ “Подання командиром (начальником) військової частини завідомо недостовірної інформації та/або відомостей про самовільне залишення військової частини або місця служби”.

Запропонована редакція статті фактично дублює склад злочину, передбаченого статтею 383 КК України “Завідомо неправдиве повідомлення про вчинення кримінального правопорушення”. Отже, КК України на разі передбачено відповідальність командирів (начальників) за подання завідомо неправдивої, заяви (повідомлення) про вчинення військовослужбовцем

кримінального правопорушення, у тому числі передбаченого статтею 407 КК України.

6. Щодо доповнення КК України новою статтею 426⁵ “Невиплата військовослужбовцям грошового забезпечення чи інших установлених законодавством виплат і додаткових винагород” передбачає кримінальну відповідальність за невиплату військовослужбовцям грошового забезпечення чи інших установлених законом виплат і додаткових винагород.

Діяння (бездіяльність) у вигляді невиплати військовослужбовцям грошового забезпечення чи інших установлених законом виплат і додаткових винагород, за своїми ознаками є аналогічним складу злочину передбаченого статтею 175 КК України, у зв’язку з чим не потребує додаткової кримінальної кваліфікації.

7. Щодо внесення змін до статті 24, 172²⁰ КУпАП новими видами адміністративних стягнень у вигляді “позбавлення грошового забезпечення та інших установлених законодавством виплат і додаткових винагород та призупинення пільг для військовослужбовця і членів його сімей” передбачених Законом України “Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей” (далі – Закон № 2011).

Запропоноване не узгоджується з положеннями статей 17, 24, 43 Конституції України, в частині обов’язку держави забезпечувати соціальний захист громадян України, які перебувають на службі у Збройних Силах України, рівності прав громадян, недопустимості обмежень за будь якими ознаками, права кожної особи на заробітну плату, не нижчу від визначеної законом.

Крім того, розробниками проєкту закону не взято до уваги положення статей 1, 2 Закону № 2011, якими передбачено, що військовослужбовці користуються усіма правами і свободами людини та громадянина, гарантіями цих прав і свобод, закріпленими в Конституції України, ніхто не вправі обмежувати військовослужбовців у правах і свободах, визначених законодавством України.

Отже, з огляду на значну неузгодженість положень, запропонованих суб’єктом права законодавчої ініціативи, з приписами Конституції України та інших законодавчих актів, проєкт закону не підтримується.

Міністр оборони України

Рустем УМЄРОВ

_____ 20__ р.